

СТАНОВИЩЕ

От: Проф. дн Таня Йорданова Тодорова
Университет по библиотекознание и информационни технологии
3.5. Обществени комуникации и информационни науки

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност в УНСС.

Автор на дисертационния труд: Лилия Миткова Йотова
Тема на дисертационния труд: *Бизнес с интелектуална собственост
във фотографската индустрия*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 3519/29.10.2025 г. на Ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Лилия Миткова Йотова е докторант в задочна форма на обучение в катедра „Интелектуална собственост и технологичен трансфер“ при Бизнес факултет на Университета за национално и световно стопанство – София. Тя се обучава по професионално направление 3.8. „Икономика“, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“ (интелектуална собственост в творческите индустрии) с научен ръководител доц. д-р Николай Крушков. Докторантката е изпълнила индивидуалния си план за обучение и представя дисертационен труд и публикации, които надвишават минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, което е видно от приложена справка.

Лилия Йотова е завършила ОКС „бакалавър“ специалност „Икономика - бизнесадминистрация“ с професионална квалификация „Стопанско управление“ в Нов български университет и ОКС „магистър“ специалност „Печатни медии“ във ФЖМК при Софийски университет. Със Заповед 1044/12.04.2021 г. на Ректора на УНСС е зачислена в докторантура към катедра „Интелектуална собственост и технологичен

трансфер“. По отношение на професионалната реализация, ще открия работата ѝ като управител на Арт Фото Лейбъл ЕООД и дейността ѝ като председател на Асоциацията на професионалните фотографи.

Образователният и професионален път на Лилия Йотова логично определят нейния интерес към проблематика, свързана с бизнеса с интелектуална собственост във фотографската индустрия.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Обсъжданият труд „Бизнес с интелектуална собственост във фотографската индустрия“ е в обем от 280 страници, от които 237 страници основен текст, състоящ се от увод, три глави, изводи и заключение, списък с използвана литература, списък със съкращения и две приложения. В разработката са включени таблици и фигури, обогатяващи информативността, систематизацията и конкретиката на изложението.

Структурата на дисертацията отговаря на изискванията за композиционно съразмерно разположение на отделните части, осигурена е тяхната логическа обвързаност и баланс в научното изследване на проблематиката. Посоченият обем е достатъчен, за да бъдат изложени и систематизирани убедително теоретичните, методологическите и приложните въпроси на проведеното проучване. Във фокуса на изследователския интерес на Л. Йотова е фотографията едновременно като творчески процес и като творческа индустрия, анализирайки я през икономическите и правните механизми за реализиране на приходи и закрила на правата. Актуалността на темата произтича от глобалното разпространение на фотографията и дигитализацията. Позиционира се постановката, че въпреки масовото използване на фотографски произведения, няма достатъчно яснота относно правата на интелектуална собственост както сред авторите, така и сред ползвателите.

Възприемам формулировките на обекта - фотографската индустрия като творческа индустрия и фотографските произведения като обекти на интелектуална собственост и предмета на изследването - интелектуалната собственост във фотографската индустрия, разглеждана като система за правна закрила и икономическа реализация на фотографските произведения през призмата на правната, икономическата и управленската теория и практика. Логически произтичаща е целта на дисертационния труд - да се създадат и систематизират бизнес модели във фотографската индустрия, които да открият нови възможности за фотографите чрез диверсификация на услугите в съответствие с пазарните тенденции. Тя се постига чрез целенасочено изпълнение на шест научноизследователски задачи.

Л. Йотова пространно изяснява основната теза на дисертационното изследване, която гласи „фотографските произведения като обекти на авторскоправна закрила са продукти на фотографската творческа индустрия, представляващи икономическо благо и притежаващи бизнес потенциал, когато в условията на свободен пазар удовлетворяват потребности на потребителите“, придружена от четири подтези.

Изворовата база включва общо 173 източника, сред които научна литература на български и английски език, нормативни документи и електронни ресурси. От подбора на използваните източници проличава доброто познаване от докторантката на релевантната литература и научните постижения по проучваната проблематика. Критично е обмислено съществуващото знание и са открити неизследвани проблеми. По този начин аргументирано е достигнато до обобщението за новост и дисертабилност на формулираната тема, разглеждаща какви модели са приложими в български условия, и как може да се постигне по-ефективно управление на правата и бизнес процесите във фотографската индустрия. Изяснени са методологията на изследването, понятийният и терминологичен апарат, както и възприетите ограничения.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Дисертационното изследване е разгърнато в три глави, както следва: първа глава „Фотографска индустрия и фотографски произведения“, втора глава „Интелектуална собственост във фотографската индустрия. Проблеми и предизвикателства пред участниците“ и трета глава „Бизнес модели във фотографската индустрия“.

Сред основните постижения на дисертационния труд могат да бъдат открити следните:

В първата глава е постигната систематизация на теоретична и приложна проблематика относно: историята, развитието, спецификата, участниците, потребителите и мястото на фотографската индустрия в системата на творческите индустрии; дефинирането на понятията – фотографско произведение, фотограф, фотографски жанр и фотографска индустрия и класифицирането на фотографските жанрове с предложени авторски постановки; профилирането на фотографите; икономическите характеристики на фотографското произведение, разгледано като ресурс и като краен продукт заедно с въпроси за формирането на цени на фотографските произведения.

Във втората глава задълбочено са проучени нормативната уредба в България, която засяга дейността на фотографската индустрия, както и международните договори, касаещи правата на интелектуална собственост

върху фотографските произведения. Анализът е с проблемно-ориентиран подход и е фокусиран върху материята, свързана с: автори и носители на авторски права, срокове и начин за тяхното упражняване, лицензиране и свободно ползване; влиянието на техниката и технологиите върху интелектуалната собственост; предизвикателствата на бързото технологично развитие и на изкуствения интелект.

В третата глава, на базата на обзор на съществуващите модели за икономическа реализация, дисертантката предлага нови възможности, приложими във фотографската индустрия. Постигане са проведените две анкетни паралелни проучвания – първото с обхват 100 професионални фотографи в качеството им на автори на фотографски произведения и второто с респондентски обхват от 210 потребители на фотографски произведения. Направен е и SWOT анализ на фотографската индустрия. Резултатите от анализите позволяват да се разкрие актуалното състояние на пазара и на взаимоотношенията между участниците в него. Л. Йотова убедително позиционира нови бизнес модели, които успешно могат да се приложат във фотографската практика. Те са представени като модели на взаимодействие между автори, ползватели, институции и потребители – Photography to Business (Ph2B), Photography to Customer (Ph2C), Photography to Auction (Ph2A), Photography to Media (Ph2M), Photography to AI (Ph2AI) и др. Всеки от тях отразява особеностите на комуникацията, изискванията към договорните отношения и начина на управление на правата на интелектуална собственост.

В дисертационния труд, Л. Йотова с целенасочено изпълнение на поставените научноизследователски задачи чрез приложение на релевантна методика достига до: формулировката на конкретни предложения за развитие на бизнес моделите във фотографската индустрия; аргументира предложение за създаване на организация за колективно управление на авторските права (ОКУП) във фотографската индустрия; предлага система за изписване на авторите и носителите на права върху фотографските произведения, заедно с годината и мястото на създаване и препоръчва фотографите да започнат активно да регистрират своите имена като търговски марки; фокусира вниманието върху необходимостта от повишаване на правната култура на участниците и подобряване на законодателната рамка.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Представените научни и научно-приложни приноси са съответстващи на извършеното изследване в дисертационния труд. В разработката се достига до ново знание, което допълва и обогатява

съвременната теория и практика по отношение на въпроси на интелектуалната собственост във фотографската индустрия и приложението на бизнес модели във фотографската индустрия. Доказана е авторската теза.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Апробацията на напредъка на изследванията по труда чрез постигната публикационна продукция от Лилия Йотова е надвишаваща минималните изисквания на ЗРАСРБ и на Правилника за неговото приложение в УНСС. Представени са 6 публикации, от които една е реферирана в Web of Science.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът отговаря на изискванията за синтезирано отразяване на съдържанието на дисертационния труд и е оформен според изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение в УНСС.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Нямам съществени бележки към дисертационното изследване.

Убедена съм, че тази проблематика представлява интерес за широка аудитория, поради което пожелавам на Лилия Йотова да продължава своята изследователска дейност по проблемите на интелектуалната собственост във фотографската дейност и активността си в разнообразни форми за академично и научно общуване и взаимодействия с практики.

8. Заключение

В заключение, изразявам мнение, че представеният за обсъждане дисертационен труд на тема „Бизнес с интелектуална собственост във фотографската индустрия” е с достатъчно убедителни качества, авторски принос, обем и научна стойност, за да имам основание да предложа на членовете на уважаемото Научно жури да гласуваме **положително** за присъждане на Лилия Миткова Йотова на образователната и научна степен “доктор” по докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство“ (интелектуална собственост в творческите индустрии) в професионално направление 3.8. „Икономика“.

26.12.2025 г. /София

Подпис:
Проф. дн Таня Тодорова

REVIEW

From: Prof. DSc. Tania Yordanova Todorova -
University of Library Studies and Information Technologies
Scientific specialty: 3.5. Public Communications and Information Sciences

Regarding: PhD Thesis for awarding the educational and scientific degree
“Doctor” in a scientific specialty at the UNWE

Reason for submitting the review: participation in the scientific jury for the
defense of the dissertation according to Order No. 3519/29.10.2025 of the
Rector of the UNWE

Author of the dissertation: *Liliya Mitkova Yotova*

Topic of the dissertation: *Intellectual Property Business in the Photography
Industry*

1. Information about the dissertation candidate

Liliya Mitkova Yotova is a part-time doctoral student in the Department of Intellectual Property and Technology Transfer at the Business Faculty of the University of National and World Economy - Sofia. She is studying in the professional field 3.8. “Economics”, PhD program “Organization and Management outside the Sphere of Material Production” (Intellectual Property in the Creative Industries) with the scientific supervisor Assoc. Prof. Dr. Nikolay Krushkov. The doctoral student has fulfilled her individual study plan and has submitted a dissertation and publications that exceed the minimum national requirements under Art. 2b, para. 2 and 3 of the LDASRB and the Regulations for its application, and the Regulations of the UNWE for the acquisition of the educational and scientific degree “Doctor”, which is evident from the attached reference.

Liliya Yotova graduated with a Bachelor's degree in Economics - Business Administration with a professional qualification in Business Management at the New Bulgarian University and a Master's degree in Print Media at the Faculty of Journalism and Communication at Sofia University. By Order 1044/12.04.2021 of the Rector of the UNWE, she was enrolled in

doctoral studies at the Department of Intellectual Property and Technology Transfer.

In terms of professional realization, I will highlight her work as the manager of Art Photo Label EOOD and her activities as the chairwoman of the Association of Professional Photographers.

Liliya Yotova's educational and professional path logically determine her interest in issues related to the intellectual property in the photography industry.

2. General characteristics of the presented dissertation work

The discussed work “Intellectual Property Business in the Photography Industry” is 280 pages long, of which 237 pages are the main text, consisting of an introduction, three chapters, a conclusion, a list of references, a list of abbreviations and two appendices. It includes tables and figures, enriching the informativeness, systematization and specificity of the presentation.

The structure of the dissertation meets the requirements for a compositionally proportionate arrangement of the individual parts, their logical connection and balance in the scientific study of the issue are ensured. The specified volume is sufficient to convincingly present and systematize the theoretical, methodological and applied issues of the conducted study. The focus of L. Yotova's research interest is photography both as a creative process and as a creative industry, analyzing it through the economic and legal mechanisms for realizing income and protecting rights. The relevance of the topic stems from the global spread of photography and digitalization. The proposition is positioned that despite the mass use of photographic works, there is not enough clarity regarding intellectual property rights among both authors and users.

I perceive the formulations of the object - the photographic industry as a creative industry and photographic works as objects of intellectual property and the subject of the study - intellectual property in the photographic industry, considered as a system of legal protection and economic realization of photographic works through the prism of legal, economic and management theory and practice. The logically arising goal of the dissertation is to create and systematize business models in the photographic industry that will open up new opportunities for photographers through diversification of services in accordance with market trends. It is achieved through the purposeful implementation of six research tasks.

L. Yotova extensively clarifies the main thesis of the dissertation research, which states that “photographic works as objects of copyright protection are products of the photographic creative industry, representing an

economic good and having business potential when, in free market conditions, they satisfy the needs of consumers”, accompanied by four sub-theses.

The literature used in the development of the dissertation includes a total of 173 sources, including scientific literature in Bulgarian and English, regulatory documents and electronic resources. The selection of the sources used demonstrates the PhD student's good knowledge of the relevant literature and scientific achievements on the research topic. The existing knowledge has been critically considered and unexplored problems have been highlighted. In this way, a reasoned summary of the novelty and dissertationability of the formulated topic has been reached, examining what models are applicable in Bulgarian conditions, and how more effective management of rights and business processes in the photographic industry can be achieved. The research methodology, the conceptual and terminological apparatus, as well as the adopted limitations have been clarified.

3. Evaluation of the obtained scientific and scientific-applied results

The PhD Thesis is organized into three chapters, as follows: chapter one “Photographic Industry and Photographic Works”, chapter two “Intellectual Property in the Photography Industry. Problems and Challenges for Participants” and chapter three “Business Models in the Photography Industry”.

Among the main achievements of the dissertation, the following can be highlighted:

The first chapter achieves a systematization of theoretical and applied issues regarding: the history, development, specificity, participants, users and the place of the photographic industry in the system of creative industries; the definition of the concepts - photographic work, photographer, photographic genre and photographic industry and the classification of photographic genres with proposed authorial settings; the profiling of photographers; the economic characteristics of the photographic work, considered as a resource and as a final product, together with issues of pricing photographic works.

The second chapter provides an in-depth study of the regulatory framework in Bulgaria that affects the activities of the photographic industry, as well as international treaties concerning intellectual property rights on photographic works. The analysis has a problem-oriented approach and focuses on the matter related to: authors and copyright holders, terms and methods for their exercise, licensing and free use; the influence of technology and equipment on intellectual property; the challenges of rapid technological development and artificial intelligence.

In the third chapter, based on an overview of existing models for economic realization, the L. Yotova offers new opportunities applicable in the

photography industry. An achievements are the two parallel survey studies conducted – the first with a scope of 100 professional photographers in their capacity as authors of photographic works and the second with a respondent scope of 210 users of photographic works. A SWOT analysis of the photography industry was also conducted. The results of the analyses allow her to reveal the current state of the market and the relationships between its participants. L. Yotova convincingly positions new business models that can be successfully applied in photography practice. They are presented as models of interaction between authors, users, institutions and consumers – Photography to Business (Ph2B), Photography to Customer (Ph2C), Photography to Auction (Ph2A), Photography to Media (Ph2M), Photography to AI (Ph2AI), etc. Each of them reflects the peculiarities of communication, the requirements for contractual relations and the method of managing intellectual property rights.

In the dissertation, L. Yotova, with purposeful implementation of the set research tasks through the application of relevant methodology, reaches: the formulation of specific proposals for the development of business models in the photographic industry; argues a proposal for the creation of an organization for collective management of copyrights (OCMP) in the photographic industry; proposes a system for listing the authors and right holders of photographic works, along with the year and place of creation and recommends that photographers begin to actively register their names as trademarks; focuses attention on the need to increase the legal culture of participants and improve the legislative framework.

4. Evaluation of scientific and applied scientific contributions

The presented scientific and applied scientific contributions are consistent with the research carried out in the dissertation. The work achieves new knowledge that complements and enriches contemporary theory and practice regarding intellectual property issues in the photographic industry and the application of business models in the photographic industry.

The author's thesis is proven.

5. Evaluation of publications on the dissertation

The approbation of the progress of research on the work through the achieved publication output by Liliya Yotova exceeds the minimum requirements of the LDASRB and the Regulations for its application, and the Regulations for its application at the University of National and World Economy. 6 publications are presented, one of which is referenced in the Web of Science.

6. Evaluation of the abstract

The abstract meets the requirements for a synthesized reflection of the content of the dissertation work and is formatted according to the requirements of the the LDASRB and the Regulations for its application, and the Regulations of the UNWE.

7. Critical notes, recommendations and questions

I have no significant comments on the dissertation research.

I am convinced that this issue is of interest to a wide audience, which is why I wish Lilia Yotova to continue her research on intellectual property issues in photography and her activity in various forms of academic and scientific communication and interactions with practitioners.

8. Conclusion

In conclusion, I express the opinion that the PhD Thesis on the topic “Intellectual Property Business in the Photography Industry” possesses the necessary scientific, methodological and applied merits and authorial achievements, so that I have reason to propose to the members of the esteemed Scientific Jury to vote positively for awarding Liliya Mitkova Yotova the educational and scientific degree “Doctor” in the PhD program “Organization and Management outside the Sphere of Material Production” (Intellectual Property in the Creative Industries) in the professional field 3.8. "Economics".

26.12.2025 / Sofia

Signature:

Prof. DSc Tania Todorova